

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-68-84](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-68-84)

УДК 338.46:001.894.2]:[330.341.1:004

JEL Classification: F290; L800; O100

Світлана Вікторівна Повна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: svitlanapovna@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-0654-9868>

ResearcherID: [G-9355-2016](https://orcid.org/0000-0002-0654-9868)

В'ячеслав Сергійович Сакун

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: sakunvyacheclav@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-7524-6754>.

ResearcherID: [JWO-5682-2024](https://orcid.org/0009-0009-7524-6754)

РОЗВИТОК НАУКОЄМНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВІ ТА ВІТЧИЗНЯНІ ТРЕНДИ

Анотація. У статті розглянуто класифікацію послуг у зв'язку з рівнем їх інноваційності та наукоємності. Було виявлено, що розвиток наукоємних інтелектуальних послуг у світовій економіці є найбільш стабільним серед інших видів послуг. При порівнянні доданої вартості по національній економіці взагалі, у сфері послуг та у сфері наукоємних послуг було з'ясовано, що додана вартість, що приходить на одного працівника сфери послуг, більша за додану вартість, що виробляє один працівник в цілому в економіці. Натомість значення доданої вартості на одного працівника зі сфери наукоємних послуг має суперечливий характер. Сьогодні рівень розвитку людського капіталу в національній економіці дозволяє їй бути експортером наукоємних послуг, що передаються цифровим шляхом, але водночас середньостатистичні підприємства не мають абсорбційної спроможності до прийняття таких послуг.

Ключові слова: послуги; інновації; інновації в послугах; наукоємні послуги; наукоємні послуги; інтелектуальні послуги; послуги, що передаються цифровим шляхом; експорт послуг; міжнародні економічні відносини.

Рис.: 3. Табл.: 2. Бібл.: 17.

Постановка проблеми. Активний розвиток сфери послуг у світовій економіці є сучасним трендом, відповідність якому визначає належність країни до когорти високорозвинених країн, що продукують високу додану вартість у своїй економіці. Сфера послуг є важливим сектором світового господарства, що впливає на розвиток матеріального виробництва, забезпечує економічне зростання, підвищує конкурентоспроможність країни [1].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Інновації також є фактором, що визначає перспективи не лише суб'єктів господарювання, але й цілих країн. Розвиток науки та наукоємних продуктів і послуг є основою інноваційності будь-якої національної економіки та визначає потужність цієї економіки на світовій арені. У сфері послуг рівень наукоємності може відігравати навіть більшу роль, ніж у матеріальному виробництві. Адже сучасна цифрова економіка суттєво зменшує перешкоди для масштабування діяльності організацій, що виробляють послуги, які можливо передавати цифровим шляхом. Отже, в умовах цифрової економіки є можливість прискореного розвитку сектору інтелектуальних послуг, який, з одного боку, має нести підвищену додану вартість для економіки, з іншого – сприяти зростанню людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ролі інновацій у послугах розглядалися в роботах таких вітчизняних авторів: К. Брензович [2], І. Жукович [3], М. Іоргачової та М. Бурукової [4], К. Лаврухіної, О. Кравчука [5], В. Македона, В. Валікова та Г. Рябіка [6], А. Черномазук [7], Л. Швець, Н. Редько та Т. Дудки [1] тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Зважаючи на швидкий розвиток сектору наукоємних послуг, вчасний аналіз відповідних тенденцій дозволить зробити своєчасні висновки щодо пріоритетних заходів із розвитку національної економіки.

Метою дослідження є порівняння світових і національних тенденцій у виробництві та споживанні наукоємних інтелектуальних послуг та вироблення рекомендацій щодо пріоритетних напрямів розвитку національної сфери послуг.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цифрової економіки як такої, де основним фактором є цифрові дані та мережеві транзакції, та яка дає можливість підвищити цінність для споживача та продуктивність для виробника [5], є важливим надбанням сучасного світу. І якщо здобутки української влади щодо цифровізації державних послуг беззаперечні, то досягнення підприємств набагато більш скромні. За нашими дослідженнями, щорічні темпи зростання електронної комерції в Україні (14 %) відстають від аналогічного середнього світового показника (близько 22 %), що може зумовити поступове відставання національних підприємств від закордонних конкурентів та втрату ринків збуту, адже все більша частка продуктів купується онлайн і з легкістю перетинає національні кордони, тобто стає часткою міжнародних економічних відносин [8].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Сьогодні послуги є визначальними для розвитку світової економіки, адже частка послуг у створеній доданій вартості у світі становить 70 %. Зважаючи, що перетин кордонів багатьма послугами в умовах цифрової економіки стає простішим, ніж перетин товарів, можна прогнозувати й подальше зростання значення послуг у світовій економіці та міжнародних економічних відносинах.

Всесвітня торгівельна організація групує комерційні послуги на (1) подорожі; (2) транспорт; (3) інші комерційні послуги. Можемо відзначити, що за період 2012-2022 рр. у світовій економіці найбільша варіація у темпах щорічних змін спостерігалася у подорожах (від -60 % у 2020 р. до +80 % у 2022 р.), менші коливання – у транспортних послугах (від -18 % у 2020 р. до +33 % у 2021 р.); найбільш стабільним сектором за вказаний період були інші комерційні послуги – варіація становила від -3 % у 2015 р. до +13 % у 2021 р. [10, с. 20].

До інших комерційних послуг віднесено такі групи послуг: фінансові; такі що пов'язані з інтелектуальною власністю; страхові та пенсійні; телекомунікаційні; комп'ютерні; інформаційні; індивідуальні, культурні та послуги відпочинку; будівництво; інші ділові послуги. Зазначимо, що майже всі вони належать до наукоємних інтелектуальних послуг. Розглянемо темпи їх змін в останні роки у світовій економіці (табл. 1).

Таблиця 1

Темпи приросту наукоємних послуг у світовому масштабі, %

Вид послуги	2022/2021	2022/2019
Фінансові послуги	-3	+16
Послуги, пов'язані з інтелектуальною власністю	-2	+1
Страхові та пенсійні послуги	+2	+26
Будівництво	+1	+9
Телекомунікаційні послуги	+5	+8
Індивідуальні, культурні та послуги відпочинку	+6	+20
Інформаційні послуги	+12	+27
Інші ділові послуги	+6	+21
Комп'ютерні послуги	+6	+44

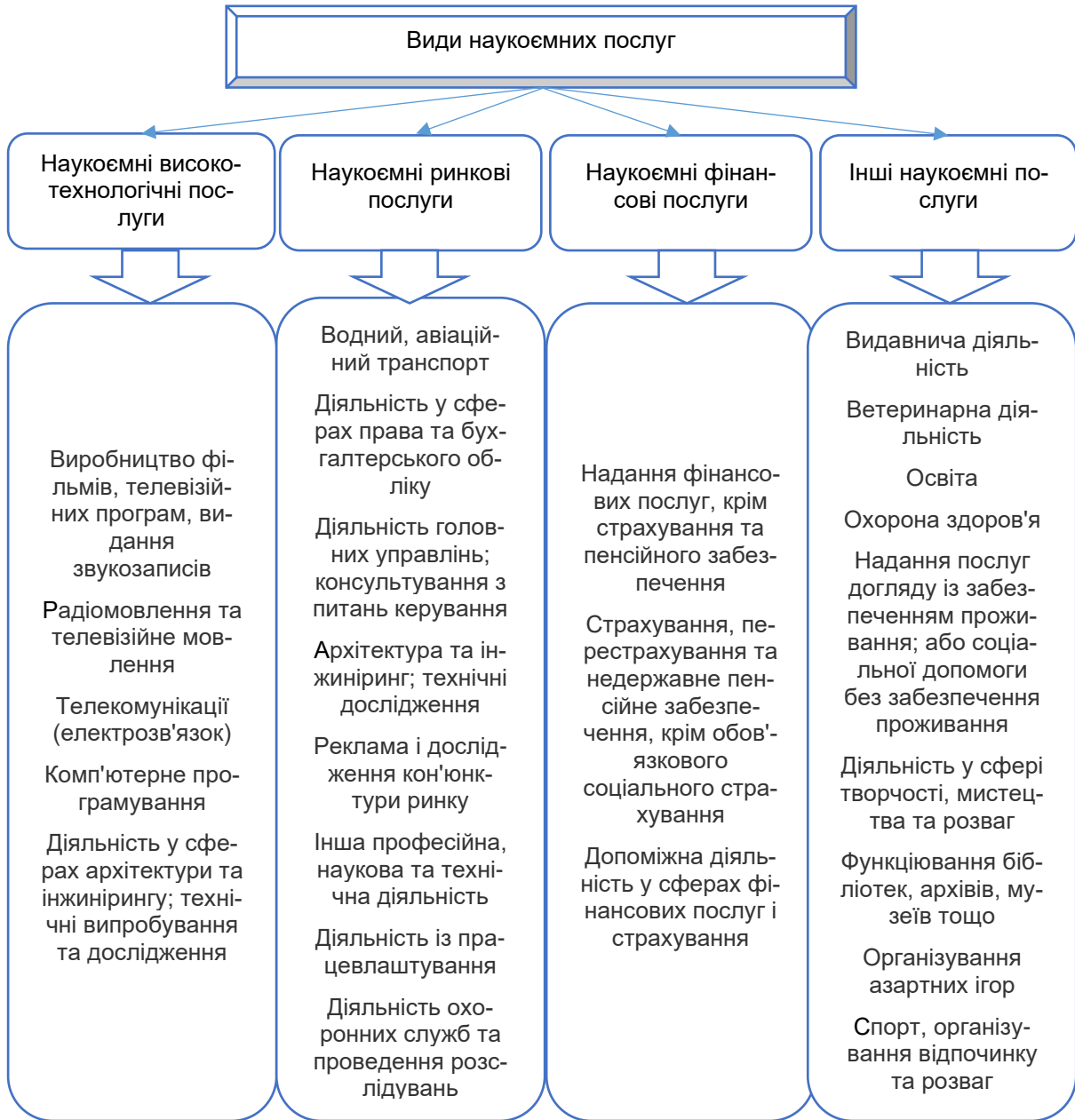
Джерело: розроблено авторами за [10, с. 21].

Отже, за трирічний період у світовій економіці найбільші темпи зростання мають комп'ютерні та інформаційні послуги, а також страхові та пенсійні.

Національна статистика виділяє такі види наукоємних послуг (така класифікація розроблена згідно з Регламентом ЄС 2020/1197 від

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

30.07.2020 щодо європейської статистики підприємств у 2010-2022 рр.):
 1) наукоємні високотехнологічні послуги; 2) наукоємні ринкові послуги;
 3) наукоємні фінансові послуги; 4) інші наукоємні послуги (рис. 1).

Рисунок 1. Класифікація наукоємних послуг у національній статистиці, згідно з Регламентом ЄС 2020/1197 від 30.07.2020 щодо європейської статистики підприємств у 2010-2022 роках
Джерело: розроблено авторами згідно [9].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Сфера туризму та гостинності згідно з цією класифікацією не належить до наукоємних, але досліджень щодо інноваційного її розвитку дуже багато [1; 3; 4; 7], і ця галузь дійсно швидко розвивається. Отже, наукоємні та інноваційні послуги – поняття не ідентичні. Прийнято вважати, що наукоємність є основою інноваційності, однак у теорії виділяється поділ інновацій на такі, що виникли через наукові розробки (тобто наукоємні), а також ті, які були запроваджені через дослідження ринку та вивчення уподобань споживачів. Причому на товарному ринку звичайно присутні 25 % інновацій, викликаних розвитком науки (наукоємних), і 75 % інновацій, викликаних ринком.

Інколи важко відокремити промисловість від сфери послуг, це тягне за собою невизначеність підходів до інновацій у сфері послуг. У зв'язку з цим відокремлюють 3 основні підходи до інновацій у послугах [2]: 1) асиміляції, де інновації у послугах уподібнюються до інновацій у промисловості, а науково-технічні знання вважаються основою інновацій у сфері послуг; 2) демаркації, де стверджується, що сервісні підприємства дуже специфічні, і тому потребують спеціальних інструментів для дослідження інновацій; 3) інтеграційний – враховує взаємопроникнення промислового та сервісного секторів.

У межах першого підходу розроблена наступна класифікація поставальників послуг за рівнем їхньої інноваційності (теорія Р. Євангеліста):

- споживачі технологій – найменш інноваційний сектор – організації, що самі не розробляють, а лише використовують інновації, що розроблені ззовні (наземний і морський транспорт, правові послуги, туристичні послуги та роздрібна торгівля);

- інтерактивні послуги – інновації впроваджуються шляхом активного контакту з клієнтами (фінансові та страхові послуги, готельні та ресторанні послуги; реклама);

- послуги, що базуються на науково-технічних розробках – ці організації створюють нові технологічні знання, які вони передають іншим підприємствам, як промисловим, так і сфери послуг (розробка програмного забезпечення; науково-дослідні послуги, інженерія);

- технологічно-консультаційні послуги – поєднують у собі інтерактивні й науково-технологічні послуги, вирішують конкретні проблеми клієнта, адаптуючи новітні технологічні знання [2].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Інновації в послугах, як і в промисловості, щодо наукових розробок, поділяються на технологічні (інновації продукту і процесу) і нетехнологічні (організаційні чи маркетингові інновації). У межах другого підходу наголошується, що у сфері послуг більшу частину забезпечують нетехнологічні інновації. У нетехнологічних інноваціях, які спрямовані на удосконалення контакту організації із клієнтами, інновація може бути безпосередньо направлена на персонал, який контактує з клієнтами.

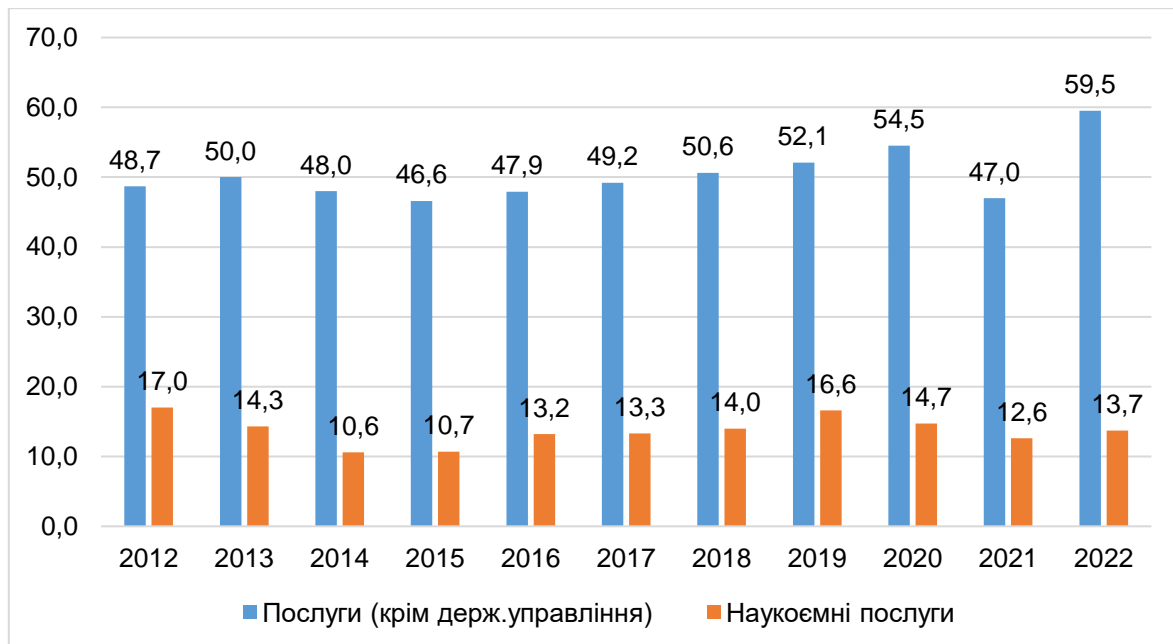
У межах третього підходу досліджуються два процеси: 1) послуги, які супроводжують товар промислового підприємства; 2) формалізація процесу надання послуг. Отже, від відокремленого розгляду інновацій в індустріальному та сервісному секторах знов перейшли до синтетичного бачення. У підході підкреслено цінність знання, соціальних та організаційних механізмів, а також розглянуто аспекти організаційної поведінки, маркетингу, соціальних мереж, стратегії та комунікації, що використовуються як у промисловості, так і у сфері послуг.

Райнерт Е. [11] поділяє інновації на інновації-продукти та інновації-процеси. Він стверджує, що інновації-продукти несуть вищу додану вартість для підприємств-виробників, а інновації-процеси, тобто нові способи виробляти старі продукти, покликані додавати зручність для споживачів, при цьому знижуючи ціни та додану вартість для самих підприємств-виробників.

Розглянемо, яку додану вартість несе сфера послуг та її наукомістка складова для вітчизняної економіки (рис. 2).

Сфера послуг в національній економіці формує 47-60 % доданої вартості, а її наукоємна частина – 10-17 % доданої вартості (рис. 1). Водночас країни ЄС у секторі інтелектуальних (наукоємних) послуг виробляють у середньому 20 % доданої вартості на рік [6], що є приблизно в 1,5 раза більше за український показник.

У світовій економіці у 2018 р. частка сфери послуг у доданій вартості в середньому становила 66,3 %; у країнах, що розвиваються – 51,4 %; у розвинутих країнах – 74,4 % [6]. Показник для України в цей рік становила 50,6 %, тобто був навіть меншим, ніж у середньому для країн, що розвиваються.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

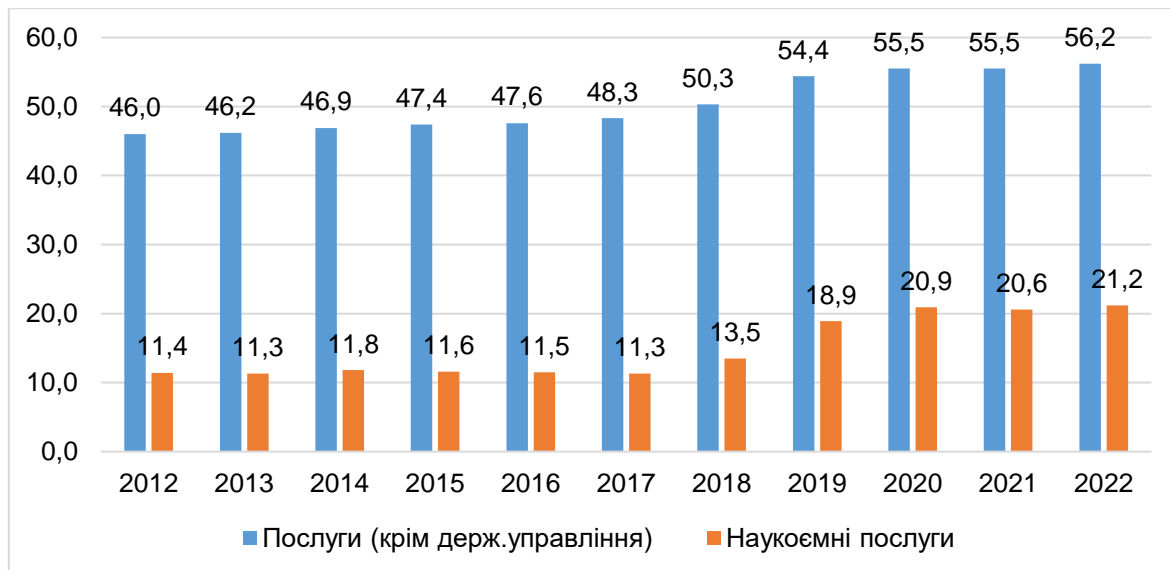
Рисунок 2. Частка доданої вартості, яку формують послуги та наукоємні послуги, відсотків від загальної доданої вартості по національній економіці за витратами виробництва

Джерело: розроблено авторами за [9].

Показник питомої ваги від доданої вартості, що формується у сфері послуг та наукоємних послуг, має хвильовий характер розвитку у вітчизняній економіці. І якщо щодо послуг загалом можна констатувати невелике зростання за розглянуті роки, то щодо наукоємних послуг такої тенденції не спостерігається.

Наступний важливий показник, який є свідченням розвитку постіндустріальної економіки, за Д. Беллом, – це рівень зайнятості у сфері послуг (рис. 3).

Відзначимо, що 50-відсотковий бар'єр для зайнятості у сфері послуг Україна пододала у 2018 р., отже, національна економіка може вважатися постіндустріальною. Таке зростання зайнятості у сфері послуг відбулося за рахунок наукоємних послуг (а саме за рахунок сектору «інших наукоємних послуг», де з 2019 р. чисельність зайнятих зросла у 2 рази, тобто до 10,2% від зайнятості в цілому по економіці, і продовжувала зростати у подальші роки).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Рисунок 3. Зайнятість, % від зайнятості в національній економіці
Джерело: розроблено авторами за [9].

Для порівняння: частка сфери послуг у зайнятості у 2018 р. у середньому по світу становила 43,8 %; для країн, що розвиваються – 37,3 %; для розвинутих країн – 74,1 %. Отже, Україна за рівнем зайнятості у сфері послуг перевищує середньосвітовий показник, але має суттєво нижче значення від розвинутих країн. Разом з тим, на нашу думку, важлива не просто зайнятість у сфері послуг, а обсяг доданої вартості, що виробляє один працівник.

При порівнянні доданої вартості по економіці в цілому, у сфері послуг та у сфері наукоємних послуг (табл. 2) було з'ясовано, що додана вартість, що приходить на одного працівника сфери послуг, більша за додану вартість, що виробляє один працівник загалом в економіці. Натомість значення доданої вартості на одного працівника зі сфери наукоємних послуг має суперечливий характер і не завжди є більшою за додану вартість на одного працівника сфери послуг.

Можемо відзначити відсутність зв'язку наукоємності послуги та обсягу доданої вартості, що вона із собою несе, у національній економіці. З одного боку, це може свідчити про невміння правильно користуватись інтелектуальним капіталом, а з іншого боку, можемо відзначити деяку суперечливість у класифікації видів діяльності, що належать до наукоємних послуг. Так, наприклад, надання послуг до-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

гляду із забезпеченням проживання або соціальної допомоги без забезпечення проживання із самого початку орієнтоване на малозабезпечені верстви населення, також викликає подив віднесення цих видів діяльності до наукоємних.

Таблиця 2

Додана вартість на одного працівника, тис. грн

Вид діяльності	2018	2019	2020	2021	2022
В цілому по економіці	387,7	428,3	452,9	639,7	676,0
Послуги (крім держ. управління й оборони, обов'язкового соц. страху)	390,3	410,6	444,0	541,4	715,7
Наукоємні послуги, у т.ч.:	399,9	376,1	318,3	391,3	438,1
наукоємні високотехнологічні послуги	559,7	648,8	761,7	1020,8	1115,2
наукоємні ринкові послуги	566,5	708,3	345,0	423,3	496,2
наукоємні фінансові послуги	592,2	707,8	881,9	957,0	1145,8
інші наукоємні послуги	113,1	112,4	159,9	183,1	209,2
Інформаційно-комунікаційні технології у послугах	691,7	747,0	924,7	1322,1	1608,5
Відношення до середнього значення по економіці					
В цілому по економіці	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Послуги (крім держ. управління й оборони, обов'язкового соц. страху)	1,007	0,959	0,980	0,846	1,059
Наукоємні послуги, у т.ч.:	1,025	0,916	0,717	0,723	0,612
наукоємні високотехнологічні послуги	1,400	1,725	2,393	2,609	2,546
наукоємні ринкові послуги	1,012	1,092	0,453	0,415	0,445
наукоємні фінансові послуги	1,045	0,999	2,556	2,261	2,309
інші наукоємні послуги	0,191	0,159	0,181	0,191	0,183
Інформаційно-комунікаційні технології у послугах	6,116	6,646	5,783	7,221	7,689

Джерело: розроблено авторами за [9].

Разом з тим треба відзначити сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у послугах, що складається з інформаційних технологій, телекомунікацій, медіатрансляцій, аудіо- та відеообробки тощо, який належить до першої групи у розглянутій класифікації наукоємних послуг (тобто до наукоємних високотехнологічних послуг). Додана вартість на одного працівника в цьому секторі національної економіки у 6-7 разів перевищує середню додану вартість на одного працівника взагалі по економіці.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Темпи зростання світового експорту послуг, що доставляються цифровим шляхом, у 2022 р. проти 2015 р. складають 180 % і мають тренд, що постійно зростає. Будь-яка інформація, яка створюється через інтелектуальні послуги, може легко передаватися мережею інтернет. Причому на Близькому Сході та в Азії темпи зростання експорту таких послуг перевищують світовий рівень, а європейський тренд майже повністю повторює середній світовий [10, с. 23]. З погляду міжнародних економічних відносин, найбільшим споживачем у 2019-2021 рр. як внутрішньорегіональної, так і міжнародної торгівлі послугами, що передаються цифровим шляхом, є європейські країни [10].

Особливістю наукомістких інтелектуальних послуг є те, що для їх споживання у приймаючої сторони, крім фінансових можливостей, необхідна наявність інтелектуальної та організаційної здатності до сприйняття (тобто абсорбційної спроможності). Таку спроможність можна забезпечити або досвідом постійного споживання різноманітних інтелектуальних послуг [6], або за допомогою використання консультаційних та освітніх послуг.

Розвиток підприємств сфери інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) загалом є позитивним для економіки та сприяє її довгостроковому економічному розвитку, оскільки, крім високої доданої вартості, виробництво таких послуг несе із собою нарощення людського капіталу [12; 13]. Однак в Україні майже всі вироблені послуги сфери ІКТ експортуються, тобто вони направлені не на українські підприємства, а на експорт. Наприклад, у 2023 р. обсяг реалізованих послуг комп'ютерного програмування складав 83 958 272,4 тис. грн [14], а обсяг їх експорту – 2 510 234 тис. дол. [15], тобто практично 100 % вироблених послуг експортувалося. Таким чином, українські підприємства не можуть скористатися перевагами програмного забезпечення, яке виробляється всередині країни.

Отже, сьогодні рівень розвитку людського капіталу в національній економіці дозволяє їй бути експортером наукомістких цифрових послуг, але водночас середньостатистичні підприємства не мають абсорбційної спроможності до сприйняття таких послуг. На думку К. О. Лаврухіної, О. А. Кравчука [5], основними перешкодами сприйняття цифрових послуг в Україні є такі фактори: 1) інституційні (проблеми із законодавчою базою); 2) інфраструктурні (недостатній розвиток цифрової інфраструктури); 3) екосистемні (освітні, інвестиційні тощо).

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Українська влада у зв'язку важливістю вирішення цього питання сформувала Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [16], якою відзначаються проблеми та можливості інноваційної сфери України, і задані 9 напрямів і 18 стратегічних цілей, на яких необхідно зосередити увагу для поліпшення ситуації у сфері інноваційного розвитку. На нашу думку, така кількість цілей є занадто великою і не дозволяє концентрувати зусилля на дійсно важливих пріоритетних задачах. При обмежених ресурсах варто концентрувати увагу на невеликій кількості задач, адже якщо задачу почали вирішувати, але не довели до практичної реалізації, ці витрати не приносять жодного ефекту. І чим більш обмежений обсяг ресурсів, тим більш обмежене має бути коло задач.

Крім того, на наш погляд, не можна стверджувати про погану роботу системи освіти [16], адже погано освічені люди не будуть створювати експортні наукові послуги, мати високий рівень зайнятості в науковій діяльності, а також засновувати стартапи з капіталізацією понад 1 млрд дол.

Серед групи країн із доходами нижче середнього рівня Україна входить до трійки лідерів-новаторів [17] у 2023 р. При цьому найгірші оцінки мають категорії «Інститути» (100-те місце серед 132 країн) та «Складність ринку» (104-те місце). І якщо складність ринку відображає, на нашу думку, можливості, то якість інститутів є основною перешкодою для розвитку економіки. Витрати на науково-дослідні роботи, конструкторські розробки та інновації неухильно знижуються [15]. І це не дивно, адже «гроші люблять тишу». А в Україні відсутні безпека й захист на належному рівні, що є важливими для будь-якої економіки. У разі відсутності розв'язку питання на базовому рівні всі інші спроби удосконалити надбудову, тобто якісь аспекти економічного, інноваційно-інвестиційного, людського розвитку тощо будуть мати косметичний характер і не приведуть до радикальних трансформацій.

Висновки та пропозиції. Отже, у статті розглянуто та порівняно тенденції розвитку світового та національного сектора наукомістких послуг у контексті цифрової економіки. Розглянуто класифікацію послуг у зв'язку з рівнем їх інноваційності та наукомісткості. Було виявлено, що розвиток наукоємних інтелектуальних послуг у світовій економіці є найбільш стабільним серед інших видів послуг.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Показник питомої ваги від доданої вартості, що формується у сфері послуг та наукоємних послуг в Україні, має низькі значення та хвильовий характер розвитку у вітчизняній економіці. І якщо щодо послуг загалом можна констатувати невелике зростання за 2012-2022 рр., то щодо наукоємних послуг такої тенденції не спостерігається.

При порівнянні доданої вартості по економіці загалом, у сфері послуг та у сфері наукоємних послуг було з'ясовано, що додана вартість, що приходить на одного працівника сфери послуг, більша за додану вартість, що виробляє один працівник в цілому в економіці. Натомість значення доданої вартості на одного працівника зі сфери наукоємних послуг має суперечливий характер, і не завжди є більшою за додану вартість на одного працівника сфери послуг, тобто зв'язок наукоємності послуги та обсягу доданої вартості, що вона із собою несе, у національній економіці відсутній. При цьому додана вартість на одного працівника у сфері ІКТ національної економіки у 6-7 разів перевищує середню додану вартість на одного працівника в цілому по економіці. Але практично 100 % вироблених послуг сфери ІКТ експортується. Таким чином, українські підприємства не можуть скористатися перевагами програмного забезпечення, яке виробляється всередині країни. Сьогодні рівень розвитку людського капіталу в національній економіці дозволяє їй бути експортером наукоємних послуг, що передаються цифровим шляхом, але разом з тим середньостатистичні підприємства не мають абсорбційної спроможності до прийняття таких послуг.

Для вирішення цього питання українська влада сформувала Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України, якою задані 9 напрямів і 18 стратегічних цілей, на яких необхідно зосередити увагу для поліпшення ситуації у сфері інноваційного розвитку. Ми вважаємо, така кількість цілей є занадто великою в умовах обмеженості ресурсів і не дозволяє концентрувати зусилля та витрати на дійсно важливих пріоритетних задачах.

Водночас найголовнішою перешкодою розвитку економіки в Україні є низький розвиток інститутів, тобто відсутність безпеки й захисту на належному рівні, що підтверджується міжнародними рейтингами. Можна стверджувати, що будь-які економічні, чи інноваційно-інвестиційні трансформації в Україні потребують насамперед уваги до базових засад суспільства та економіки, тобто удосконалення інститутів.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**Список використаних джерел**

1. Швець Л. Сучасні тенденції розвитку сфери послуг [Електронний ресурс] / Л. Швець, Н. Редько, Т. Дудка // Економіка та суспільство. – 2021. – № 34. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-57>.
2. Брензович К. С. Еволюція західних теорій щодо сутності та ролі інновацій у сфері послуг / К. С. Брензович // Глобальні та національні проблеми економіки (електронне наукове фахове видання). – 2015. – № 6.- Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3923>.
3. Жукович І. А. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти [Електронний ресурс] / І. А. Жукович // Наука та наукознавство. – 2017. – № 2 (95). – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132344/05-Zhukovich.pdf?sequence=1>.
4. Іоргачова М. Маркетингові інновації у сфері послуг [Електронний ресурс] / М. Іоргачова, М. Бурукова // Економічні горизонти. – 2023. – № 2(24). – С. 149–156. – Режим доступу: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.283033](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.283033).
5. Лаврухіна К. О. Інноваційні аспекти кластерних ініціатив в умовах цифровізації економіки України [Електронний ресурс] / К. О. Лаврухіна, О. А. Кравчук // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2024. – № 2(38). – С. 21-33.
6. Македон В. В. Розвиток світового ринку ділових інтелектуальних послуг під впливом економіки 4.0 [Електронний ресурс] / В. В. Македон, В. П. Валіков, Г. Є. Рябік // Нобелівський вісник. – 2019. – № 1 (12). – Режим доступу: <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f4b5c76e-a4a0-4fc0-8618-7aab63802883/content>.
7. Черномазук А. Г. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу [Електронний ресурс] / А. Г. Черномазук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 5, Т. 2. – С. 269-272. – Режим доступу: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/250053a4-d7b7-4b85-982f-237ca92fd607/content>.
8. Повна С. Електронна комерція та цифровий маркетинг в розвитку національних підприємств [Електронний ресурс] / С. Повна, Ю. Олифіренко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022.– № 2. – С. 64-73. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/issue/view/16248>.
9. Показники діяльності підприємств, згруповані за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) 2020/1197 від 30.07.2020 щодо європейської статистики підприємств у 2010-2022 роках / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Word Trade Statistical Review 2023. *World Trade Organization* [Electronic resource]. – Accessed mode: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf.
11. Reinert, Erik S. How rich countries got rich ... and why poor countries stay poor [Electronic resource]. – 2008. – Accessed mode: <https://www.amazon.com/How-Rich-Countries-Poor-Stay/dp/1586486683>.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

12. Повна С. Вплив рівня забезпеченості ресурсами країни на особливості її інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / С. Повна // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2021.– № 1 (25). – С. 33-44. DOI: 10.25140/2411-5215-2021-1(25)-33-44.

13. Entele, B. R. Impact of institutions and ICT services in avoiding resource curse: lessons from the successful economies [Electronic resource] / B. R. Entele // Helion. – 2021. – № 7. – Accessed mode: www.cell.com/helion.

14. Обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності (2023), експрес-випуск [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України.. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ekon/posl_u.htm

15. Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2023 р., оперативна інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv/arh_ztp_kv2023_u.html

16. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1351-р від 31.12.2024 р. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>.

17. Executive Summary Global Innovation Index 2023 [Electronic resource] // WIPO. – Режим доступу: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-exec-en-global-innovation-index-2023.pdf>.

References

1. Shvets, L., Redko, N., Dudka, T. (2021). Suchasni tendentsii rozvytku sfery posluh [Current trends in the development of the service sector]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-57>.

2. Brenzovych K.S. (2015). Evoliutsiia zakhidnykh teorii shchodo sutnosti ta roli innovatsii u sferi posluh [Evolution of Western theories on the essence and role of innovations in the service sector]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky - Global and national problems of economy*, 6. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3923>.

3. Zhukovych, I. A. (2017). Innovatsii v turyzmi: osnovni teoretychni ta praktychni aspekty [Innovations in tourism: main theoretical and practical aspects]. *Nauka ta naukoznavstvo - Science and scientific research*, 2(95). <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132344/05-Zhukovich.pdf?sequence=1>.

4. Iorhachova, M., Burukova, M. (2023). Marketynhovi innovatsii u sferi posluh [Marketing innovations in the service sector]. *Ekonomichni horyzonty – Economic Horizons*, 2(24). [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.283033](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.283033).

5. Lavrukhina, K.O., Kravchuk, O.A. (2024). Innovatsiini aspekty klasternykh initsiatyv v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy [Innovative aspects of cluster initiatives in the context of digitalization of the Ukrainian economy]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economy and management*, 2(38), 21-33.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

6. Makedon, V.V., Valikov V.P., Riabik, H.Ie. (2019). Rozvytok svitovoho rynku dilovykh intelektualnykh posluh pid vplyvom ekonomiky 4.0 [Development of the global market of business intellectual services under the influence of economy 4.0]. *Nobelivskiy visnyk - Nobel Bulletin*, 1 (12). <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f4b5c76e-a4a0-4fc0-8618-7aab63802883/content>.

7. Chernomaziuk, A.H. (2014). Innovatsii u sferi hotelno-restorannoho biznesu [Innovations in the hotel and restaurant business]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 5. <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/250053a4-d7b7-4b85-982f-237ca92fd607/content>.

8. Povna, S., Olyfirenko, Yu. (2022). Elektronna komertsiiia ta tsyfrovyyi marketynh v rozvytku natsionalnykh pidpriemstv [Electronic commerce and digital marketing in the development of national enterprises]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, 2. <http://ppeu.stu.cn.ua/issue/view/16248>.

9. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy - State Statistics Service of Ukraine*. (2022). Pokaznyky diialnosti pidpriemstv, zghrupovani za spetsialnymy ahrehatsiiamy, peredbachenyymi u Rehlamenti (IeS) 2020/1197 vid 30.07.2020 shchodo yevropeiskoi statystyky pidpriemstv u 2010-2022 rokakh [Enterprise activity indicators grouped by special aggregations provided for in Regulation (EU) 2020/1197 of 30.07.2020 concerning European business statistics for the years 2010-2022]. <https://www.ukrstat.gov.ua>.

10. World Trade Statistical Review 2023. *World Trade Organization*. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2023_e.pdf.

11. Reinert, Erik S. (2008). How rich countries got rich ... and why poor countries stay poor. 2008. <https://www.amazon.com/How-Rich-Countries-Poor-Stay/dp/1586486683>.

12. Povna, S. (2021). Vplyv rivnia zabezpechenosti resursamy krainy na osoblyvosti yii innovatsiinoho rozvytku [The influence of the level of a country's resource supply on the features of its innovative development]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economy and management*, (1(25)). DOI: 10.25140/2411-5215-2021-1(25)-33-44.

13. Entele, B.R. (2021). Impact of institutions and ICT services in avoiding resource curse: lessons from the successful economies. *Helion*, (7). www.cell.com/helion.

14. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy - State Statistics Service of Ukraine*. (2023). Obsiah realizovanykh posluh za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2023), ekspres-vypusk [Volume of services sold by types of economic activity (2023), express release]. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ekon/posl_u.htm.

15. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy - State Statistics Service of Ukraine*. (2023). Struktura zovnishnoi torhivli posluhamy za vydamy u 2023 r., operativna informatsiia [Structure of foreign trade in services by type in 2023, operational information]. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv/arh_ztp_kv2023_u.html.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

16. Pro skhvalennia Stratehii tsyfrovoho rozvytku innovatsiinoi diialnosti Ukrainy na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025-2027 rokakh [On approval of the Strategy for the Digital Development of Innovative Activity of Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1351-r (dated December 31, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>.

17. Executive Summary Global Innovation Index 2023. *WIPO*. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-exec-en-global-innovation-index-2023.pdf>.

Отримано 10.08.2024

UDC 338.46:001.894.2]:[330.341.1:004

JEL Classification: F290; L800; O100

Svitlana Povna

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: svitlanapovna@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-0654-9868>

ResearcherID: [G-9355-2016](https://orcid.org/0000-0002-0654-9868)

Viacheslav Sakun

PhD student of the Department of Management and Administration
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: sakunvyacheclav@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-7524-6754>

ResearcherID: [JWO-5682-2024](https://orcid.org/0009-0009-7524-6754)

**DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE-INTENSIVE SERVICES
IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL ECONOMY: GLOBAL
AND DOMESTIC TRENDS**

Abstract. *The classification of services in connection with the level of their innovation and knowledge-intensiveness is considered. It was found that the development of knowledge-intensive intellectual services in the global economy is the most stable among other types of services.*

When comparing value added in the economy as a whole, in the services sector and in the knowledge-intensive services sector, it was found that the value added per employee in the services sector is greater than the value added produced by one employee in the economy as a whole. However, the value added per employee in the knowledge-intensive services sector is controversial. At the same time, the added value per employee in the ICT sector of the national economy is 6-7 times higher than the average added value per employee in the economy as a whole. But almost 100% of the produced ICT services are exported. Today, the level of development of human capital in the national economy allows it to be an exporter of knowledge-intensive services, but at the same time, average enterprises do not have the absorption capacity to perceive such services.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

To address this issue, the Ukrainian authorities have formed the Strategy for the Digital Development of Innovative Activity in Ukraine, which sets 9 areas and 18 strategic goals on which it is necessary to focus attention to improve the situation in the field of innovative development. We believe that this number of goals is too large in conditions of limited resources and does not allow concentrating efforts and costs on truly important priority tasks.

At the same time, the main obstacle to economic development in Ukraine is the low development of institutions, i.e. the lack of security and protection at the proper level, which is confirmed by international ratings. It can be argued that any economic or innovation and investment transformations in Ukraine require, first of all, attention to the basic principles of the economy, i.e. the improvement of institutions.

Key words: *services, innovations; innovations in services; knowledge-intensive services; intellectual services; digitally delivered services; export of services; international economic relations.*

Table: 2. References: 17.

Бібліографічний опис для цитування:

Повна С. В., Сақун В. С. Розвиток наукоємних послуг у контексті цифрової економіки: світові та вітчизняні тренди. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 2(29). С. 68-84.